

TÜRK TOPLUM YAPISI VE GELENEKSEL MÜZİK TÜRLERİ ETKİLEŞİMİ

KURTULDU, M. Kayhan*
TÜRKİYE/ТУРЦИЯ

ÖZET

Dünyada yaşamakta olan tüm müzik türleri, hayat bulduğu milletlerin, toplumların, toplulukların yaşayış biçimleri, değer yargıları, inançları ve ihtiyaçları üzerine kurulmuştur. Bu açıdan bakıldığında ülkemizde icra edilen müzik türlerinin, toplumsal yapımızla direkt yada dolaylı bir ilişkisi olduğu, kişisel ve toplumsal etkilere sahip olduğu açıktır. Geleneksel müziklerimizin oluşumundan günümüze geçirdiği süreç içerisinde, toplumsal yapımızın önemli etkileri görülebilmektedir. Bu etkileşim sürecinde kimi zaman toplumsal yapımız, kimi zaman kültürel yapımız, kimi zaman da müzik türlerimiz belirleyici rol üstlenmektedir. Türk toplum yapısı, sahip olduğu köklü özellikler ve zamanla gelişen ve değişen değerleriyle sanatsal ve kültürel anlamda yaşanan gelişmelerin odak noktasını oluşturmuştur. Diğer bir yandan da geleneksel müzik türlerimiz taşıdığı kişisel ve toplumsal işleviyle toplumsal ve kültürel yapımızın şekillenmesinde rol oynamıştır. Ülkemizdeki müzik türleri bu geniş işlevleri sayesinde sanatsal ve kültürel yapılanmayı yönlendirirken, toplumsal yapımızdaki değişimlerden de etkilenmiş, farklı yaklaşımlar geliştirmiştir. Bu çalışmada yukarıdaki düşünce ışığında, Türkiye'deki geleneksel müzik türlerinin Türk toplum yapısı ile ilişkileri ele alınmaya ve değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal yapı, kültürel yapı, toplumsal etkileşim, geleneksel müzik türleri.

ABSTRACT

The music kinds living in the world has built over the life styles, mentality constructions, faiths and needings of the societies/communities in which it's became. By this means we can say that, the music kinds arranged/played in our country, have a direct or indirect relation with our social structure and it's obvious it have individual and social effects. It can discernible that the important effect of our social structure, in the process lived from past to today by our traditional musics. Into this interaction process sometime our social structure, sometime our cultural structure and sometimes our music kinds is assuming a determinative role. Turkish social structure is the focal point of the

* Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Söğütlu-Trabzon/TÜRKİYE. e-posta: kayhankurtuldu@gmail.com.

artistic and cultural events, with it's own properties and the values developing and changing in the course of time. On the other hand our traditional musics also have a affective role over the forming of our social and cultural construction with it's individual and social function. In our country while traditional musics canalizing the artistic and cultural construction, it has also effected from changing in our social construction and developed different approachs. In this paper with the idea that is above, relations between Turkish traditional musics and Turkish social structure has studied to appreciate.

Key Words: Social structure, cultural structure, social interaction, traditional music kinds.

GİRİŞ

Türkiye, coğrafi konumu gereği Doğu, Batı, Ortadoğu, Akdeniz, İslam kültürü gibi birçok kültürel etki alanı içindedir. Dünyanın en eski yerleşim bölgelerinden biri olan ülkemiz toprakları, binlerce yıllık geçmişi ve tarihinde var olan birçok farklı kültürün etkisiyle, yine dünyada ender görülen kültürel bir zenginliğe sahiptir. Tüm bu farklılığa karşın yine de kendine benzeyen bir bütünlük gösterir.

Türkiye'nin toplumsal yapısı ve Türk müzik kültürü geçmişten günümüze hep ilgi odağı olmuş, önemli araştırmalara temel teşkil etmiştir. Köklü bir geçmişe sahip olan toplumsal ve kültürel yapımız hem kendi geliştirdiği hem de dışarıdan aldığı müzik türlerini bünyesinde barındırabilen nadir yapılardan biridir. Bunların yanında ülkemiz hızlı bir sanayileşme ve kentleşme sürecine girmiş, gittikçe daha çağdaş ve demokratik bir yapıya kavuşarak dışarı açılmaya başlamıştır. Türkiye'nin yaşadığı bu gelişim süreci sanatın tüm dallarına yansıdığı gibi müziğimize de yansımaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi ülkemiz, kendi geleneksel müziklerini uluslararası boyutlara taşıma sürecine girmiş ve yabancı müzikleri kendi dili ve kültürüyle birleştirmiştir.

Türk Toplum Yapısı

Anadolu toprakları gerek tarih öncesi, gerekse tarihsel dönemde yaşadığı gelişim serüveninde çok önemli roller oynamış, birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış bir bölgedir. Bu açıdan bakıldığında Anadolu'da yapılacak bütün tarihsel çalışmaların, dil, din, ırk, nüfus gibi toplumsal kurumlar, toprak ve insan üzerinde yapılacak tüm araştırmaların köklü tarihsel temellere dayanması, karışık ve zor çözümlenebilecek sonuçların oluşması doğal neticeler arasındadır. Türklerin zengin bir tarihi gelişimi, geniş bir kültür ve uygarlık çevresine sahip olduğu görülebilmektedir. Türk toplumunun geçirdiği evrimler, maddi ve manevi kültürel unsurları, dil, aile ve dinî yapıları, İslamiyet öncesi ve sonrası gelişmeleri bu zenginliğin en önemli işaretleri arasındadır. Bu özelliklerin yanında eski Türklerdeki mantıksal ve felsefi yaklaşımlar/bakış açıları, dünyayı

algılayışları ve dünya görüşleri, düşünce sisteminin de gelişmiş olduğunun kanıtıdır.

Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonra ortaya çıkan yönetim biçimi, yine Proto-Türk mantık kategorilerine göre sınıflandırılmıştır. Nitekim İslam öncesi “dört” esasına dayalı soyut bir kavram, İslam sonrası Türk yönetiminin de dört önemli yöneticisinin niteliklerini belirleyecektir. Böylece yönetim hiyerarşisi (sıralaması), doğruluğu (adaleti) merkeze indirgemek suretiyle üniversalizme yönelik bir dünya görüşü oluşturacaktır (Türkdoğan, 2002).

İslamiyet’in kabulü ile Türklerde iktidar için cenk etmek yerine; akıl, adalet, mutluluk, saadet gibi daha ziyade barışa ve uyumluluğa yönelik kavramlar kendini göstermeye başladı. “Alp” tipinin yerini “veli” tipine bıraktığı, savaş motifinin de İslamiyet sonrası “gaza” ve “cihat” anlayışına dönüştüğü görülmektedir. İslamiyet öncesi kendini gösteren ve İslamiyet ile tamamen yerini bulan unsurlardan biri de yerleşik hayata geçilmesidir. Eski göçebe yaşam standardının dışında, yeni yerleşik sistemin getirdiği yeniliklere ayak uyduran Türk halkının bu durumu, toplumsal sınıflaşmaya adım atışı olarak da yorumlanabilir. Yerleşik hayatın getirdiği yaşam standartları, meslek grupları, yerleşim yerleri ve yaşam tarzları gibi farklılıklar değişik toplumsal sınıfların oluşmasında rol oynayan unsurlar arasındadır. Karahanlıların İslamiyet’i kabul etmesiyle başlayıp Gazneli ve Selçuklularda da devam eden yerleşik düzen, kasabalı, kentli, işçi, işveren, yöneten, halk vb. toplumsal sınıfların oluşmaya başladığı dönem olarak adlandırılabilir.

Aynı sistem üzerine Selçuklulardan sonra kurulan Osmanlılarda da, yerleşik hayatın getirdiği toplumsal sınıflaşma kendini göstermekteydi. Osmanlılarda yönetim Enderun’da yetiştirilen devşirmelere bırakılırken, halk toprağa bağlı çalışan reaya tabakasını oluşturmaktaydı. Toplumsal ve kültürel anlamda belirgin bir fark ortaya çıkmasında önemli etkenlerden biri de, devşirmelerin önayak olduğu ve halkın tamamına yayılamayan batılılaşma hareketleridir. Modernleşme olarak da adlandırılan bu değişim sürecinde konu, batı gibi giyinip konuşmak olarak algılanmış, yalnızca biçimsel olarak ortaya atılan bu düşünceler asıl süreci özünden uzaklaştırmıştır. Üst yapıya/tabakaya yönelik yapılan girişimler de giderek kültürel bir kurumlaşmaya dönüşmüştür.

Batılılaşma tezi ile ilgili olarak ortaya atılan görüşler içerisinde, gelenekseli düşünmeden tüm özellikleri ile batılılaşmak gerektiği düşüncesinin yanında, geleneksel yapı ve İslam’ın toplumsal içeriğinden yararlanmak gerektiği yolunda görüşler de bulunmaktadır. Ortaya çıkan görüş ayrılığının uygulamaya hatalı yansıtılması, yukarıda anlatılan tepki tabakalaşmasını da beraberinde getirmiştir. Batı ile ikili ilişkilerin farklı görüş ve zihniyet kutuplaşması oluşturması ile oluşan bu görüşler, değişik düşünce, kültür ve çevre farklılıkları yaratmıştır. Oluşan yeni durum Osmanlıyı kültürel anlamda “alıcı” konumunda tutmuş, batıya karşı teslimiyetçi bir yaklaşıma itmiştir. Dolayısıyla bu değişim

batı taklitçiliğine, batı hayranlığına dönüşmüş, başarılı bir kalkınma hamlesi yapılamamıştır.

Osmanlı Devleti kuruluşundan başlayarak çeşitli etnik grupları bünyesinde taşımıştır. Gerek Anadolu'nun Osmanlı'dan önceki yapısı, gerekse Osmanlıların bugünkü kullanımıyla bütünleştirici (asimilasyon) bir politika gütmeleri dolayısıyla, imparatorluk içinde çok çeşitli etnik gruplar barınmıştır. Üç kıtada pek çok ülkeye hâkim olan Osmanlılar, burada yaşayan halkları kültürleriyle etkiledikleri gibi, onlardan da fazlasıyla etkilenmiştir (Gökçe, 1996).

Osmanlı'da uygulanan politikalar, batılılaşma hareketleri ve etnik farklılıklar çeşitli toplumsal sınıfların oluşmasında etkili olmuştur. Osmanlı'da toplum katmanlarını üç bölümde incelemek mümkündür. Birincisi İstanbul'da toplanan saray, askerî hiyerarşi ve bürokrasi grubu, ikincisi taşra ve üst yönetim arasındaki ayan ve eşraf grubu, üçüncüsü de halk (reaya) sınıfı olarak sıralanabilir. Bu gruplara 1890'lardan sonra başlayan endüstrileşme hareketleri neticesinde oluşan işçi sınıfını da ilave etmek mümkündür. Osmanlı İmparatorluğu'nda belirginleşen sosyal sınıflar, Cumhuriyet Türkiye'si'nde de benzer farkların ve uçurumların kapanmış olmasına, şekil değiştirmiş olmasına karşın süregelmektedir.

Günümüz Türkiye'si'nde toplumsal tabakalaşma, daha çok farklı bir sınıflaşma görüntüsü çizmektedir. Memur, işçi, esnaf, sanayici, işadami, bürokrat, politikacı vb. sınıflar kendi içerisinde bir düzene ve işleyişe sahiptir. Her sınıf kendi işleyişi yanında diğer sınıflarla da ortak özelliklere ve ilişkilere sahiptir. Gelişen dünyaya paralel olarak her sınıf, eskiden olduğu gibi tamamen birbirinden farklı ve kopuk özelliklere sahip değildir. Çevresel, yetkisel yada parasal anlamda değişiklik gösteren toplumsal sınıflar, ortak toplumsal noktalarda birleşmektedir. Toplumsal sınıflar içerisinde burjuva olarak adlandırılan kesimin örgütsel yapısının güçlülüğü ve sahip oldukları güç itibariyle iktidar üzerindeki etkisi, bu sınıfı diğerlerinden ayırmaktadır.

Ülkemizde birtakım toplumsal gruplaşmaların sınıfsal yapıyı oluşturacak yönde şekillendiği görülmektedir. Genel olarak bakıldığında ortak özelliklere sahip fertlerin meydana getirdiği bu gruplaşmalar, oluşturdukları yapı içerisinde gelişim göstermektedir. Büyük şehirlerden başlamak kaydıyla, hemen her yerleşim bölgesindeki ana meslek gruplarında bilinçlenmeye yönelik eğilimler ve çabalar, bu gelişimin önemli yansımalarından biridir. Toplumsal tabakalaşmada ortaya çıkan gelişmelerin ana merkezinde yatan sebeplerin en belirgin olanları siyasal ve ekonomik sebeplerdir.

İmparatorlukta ve onu izleyen Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde bütün reform çabaları yukarıdan aşağıya doğru gelmiş, halk yığınları siyasal isteklerini gerçekleştirebilmek için merkezi ve yerel yöneticilere, siyasal kuruluşlara karşı baskı yapamamıştır. Halkın yönetime katılması, kendisini önemli bir güç olarak tanımaya başlamasının tarihi çok yenidir. Özellikle

1945'ten sonra, çok partili siyasal yöneliş, halk yığınlarının çeşitli baskı grupları hâlinde çeşitli siyasal partileri desteklemeye başlaması ve siyasal partilerin halka yanaşması, halkın siyasal davranışlarına, devlet ve hükümetle ilişkilerine, devlet ve hükümete karşı isteklerine ve dileklerine büyük değişiklik ve canlılık getirmiştir (Yasa, 1973). Bu gelişmelerin yanında ekonomik anlamda ortaya çıkan değişimler ve sorunlar da toplumsal yapılaşmayı, değişimi ve gelişimi ortaya çıkaran unsurlar arasındadır. Özellikle Osmanlıdan başlayarak bazı yatırım ve girişim kapılarının ekonomik anlamda halka kapanması, yabancı sermayenin hâkim güç olmasını sağlamıştır. Bu sonuç yerli girişimcilerin yetişip gelişmesini engellemiş, özellikle halk sınıfının ekonomik anlamda kendi parasını yönetmesinde ve kendini geliştirmesinde negatif bir etki oluşturmuştur.

Tarihsel gelişim, saraylıların yaşantısını, statü ve rollerini iyi oynamasını sağlarken, reaya uzak coğrafi bölgelerde bitip tükenmek bilmeyen harpler, vergi ödemeleri, itilip kakılmalar sonucu mağdur duruma düşmekteydi. Cumhuriyet'le bu yapısal model kısmen niteliğini sürdürmüş, özellikle sanayileşme, teknolojik ilerlemeler yeni burjuvazi sınıfının gelişimine katkıda bulunmuştur. Kırsal alanda yaşayan insanların okulsuzluk, eğitimsizlik, iyi beslenememek sonucu büyük kentlere göç etmek durumunda kalmışlardır (Türkdoğan, 2002).

Türk toplum yapısını etkileyen unsurlardan biri olan hızlı kentleşme, ülkenin toplumsal ve ekonomik yapısı üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Kentleşme sadece sanayileşme ya da tarımdaki gelişmelerin sonucu değil, toplumsal anlamda yaşanan değişimin de bir sonucu olarak belirmektedir. Dolayısıyla ülkenin hem siyasal hem toplumsal hem kültürel hem de ekonomik yapısı üzerindeki etkisi kendine has bir özellik taşımaktadır. Türkiye'de kentleşmenin en belirgin sebepleri arasında, kırsal alandaki yaşam koşullarının elverişsizliği, ekonomik dengenin bozulması, tarımda yeterli ilerlemenin ve desteğin olmaması gibi nedenler bulunmaktadır. Bunların yanında kent şartlarının, iş imkânı ve gelir kaynaklarının çokluğu açısından köy şartlarından daha önde olması, eğitim, sağlık ve kentin kültürel yapısının gelişmişliği açısından çekici ve cazip görünmesi de diğer etkenler kadar önemlidir.

Gerek köyden kente göçün yarattığı birikim, gerekse bölgeler arasındaki dengesizlikler, şehirlerin arasında da farklılıklar yaratmaktadır. Bölgeler arasında oluşan farklı yapılanmalar temelde, nüfus dağılımındaki dengesizlik, genel kentleşme ve çağdaşlaşma sürecinin her bölgede farklı yansıması, kamu, sağlık ve eğitim hizmetlerindeki eşitsizlik gibi nedenlere bağlanmaktadır. Farklı unsurlardan oluşan etnik gruplar ve yapılaşmalar da bölgeler arası farklılıkların temelinde yatan sebepler arasındadır. Ortaya çıkan farklılıklar, toplum katmanları arasında da kültürel farklılıklar oluşabileceğini göstermektedir. Kırsal kesimde yaşayanlar kendi kültürü ile iç içe yaşarken, kente göç edenler şehrin hızlı ve devingen hayatına uyum sağlamakta zorlanmıştır. Kentin kırsal kesime göre yaşam standardı bakımından daha şanslı olmasıyla kent insanı,

köye göre daha modern ve dışa dönük bir hayat yaşarken, göçle şehre gelen köy insanı kent hayatına ayak uyduramaması sebebiyle başlangıçta çeşitli toplumsal, kültürel ve maddi problemlerle karşılaşmıştır.

Bunun bir devamı olarak şehre göç eden kırsal kesim insanı, yaşadığı sorunları aşmakta zorlanınca çözümü, kendisi gibi göçle kente gelenlerle bir arada gruplar oluşturarak bulmaya çalışmıştır. Dolayısıyla göç edenlerin bir kısmı, alıştığı ortamları yakalayabilmek için beraber yaşayacakları yeni yaşam alanları geliştirmiş ve gecekondu kültürünü oluşturmuştur. Gecekondu olgusu ortaya çıktığından bu yana ülkenin toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik süreçleri ile etkileşim içinde olmuş ve bu süreçleri doğrudan etkileyebilmiştir.

Türkiye'nin toplumsal yapısını belirleyen temel unsurlardan biri de aile kurumudur. Aile, Türk toplumunun en küçük ama en önemli yapı taşlarından biri olma özelliğini geçmişten günümüze sürdürebilmiştir. Toplum tabakaları içerisinde aile, çeşitli bazı ilişkilerin şekillenmesinde ve sürdürülmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Türkiye'de aile kurumunu etkileyen ve işleyişini sağlayan etkenler arasında sanayileşme, endüstrileşme, kentleşme, ekonomi gibi dış etkenlerin yanında, aile içi mülkiyet ilişkileri ve aile içi meslek bağları gibi etkenler de bulunmaktadır. Bunların yanında aile işleyişinde, temel kültürel değerlerin ve yaşam biçimlerinin de etkisi bulunmaktadır. Aile kurumu bu etkiler neticesinde gösterdiği yapısal ve işlevsel değişimleri ayrı paralelde ve hızda yaşamakta, dolayısıyla yapı işlevden daha çabuk değişmektedir. En gelişmiş yerlerde bile aile içerisinde geleneksel yada çekirdek ilişkilerin korunduğu gözlenmektedir. Ülkemizde aile türleri genel olarak; göçebe ailesi, köy (kırsal) ailesi, kasaba ailesi, kent ailesi ve gecekondu ailesi şeklinde biçimlenmektedir.

Türk aile yapısı değişen ve küreselleşen dünya yapısı içerisinde, özellikle kentlerde bazı değişikliklere uğramasına rağmen temel özelliklerini korumaktadır. Bunun yanında farklı eğilimler ve beğeniler neticesinde oluşan değer yargıları, farklı kültürel tercihlerin yapılmasında etken olmaktadır. Ailede belli bir yaşın üzerinde olan fertler geleneksel değerlere yatkın görünmekte, genç kesim ise kendi tercihlerini belirlemektedir. Genç nüfusun gerek yaşının getirdiği hareketlilik, gerekse gelişen teknoloji ve kitle iletişim araçlarının etkisiyle daha farklı kültürel eğilimler gösterdiği görülmektedir. Ülkemizde çekirdek aileden başlayarak gelişen ve oluşan toplumsal yapı içerisinde toplumsal tabakalar ve kesimler kadar, yaş grupları ve onların tercihleri de önemli yer tutmaktadır.

Hızla artmakta olan nüfusumuzun büyük bir bölümü, hızla artmakta olan sanayi özerklerine, bayındırlık eylemlerinin yoğun bulunduğu yerlere kitleler hâlinde yerleşmeye, başka ülkelere göç etmeye başlamış; köylüleri toprağa, birincil gruplara bağlayan gelenekler ve yardımlaşma, dayanışma duygusu zayıflamıştır (Yasa, 1973).

Temelde ülkemizde, sürekli gelişen atılımlardan ve toplumsal ilişkilerin artması ve yoğunlaşmasından söz etmek mümkündür. Karayolları, havayolları ve deniz taşımacılığının, kitle iletişim araçlarının ve haberleşmenin gelişmesi toplumsal değişme sürecinde belirleyici etkenler arasındadır. Toplumsal değişimin ve gelişimin yaşanmasında, hızının artmasında ve yönünün belirlenmesinde en önemli olgu, tüm bu gelişmelerin ülke geneline yayılması, etki alanının genişlemesidir. Ülke düzeyinde oluşan bütün olumlu gelişmelerin ya da yapılan doğru girişimlerin toplumsal anlamda gelişimi sağlayabilmesi, sonuçların toplum tabanına tam anlamıyla yayılması ile mümkün olmaktadır.

Müzik Türleri ve Toplum Yapısı İlişkisi

Ülkemiz Türkiye, Doğu ile Batı ve Kuzey ile Güney müzik kültürlerinin kesiştikleri ve örtüştükleri bir yerde, başka bir deyişle, dünyamızın başlıca müzik kültürlerinin kesişim ve örtüşüm noktasında bulunmaktadır. Hızlı bir kentleşme, endüstrileşme, çağdaşlaşma (modernleşme), demokratikleşme, dışa açılma, Avrupa-Asya (Avrasya) ve Dünya ile bütünleşme süreci yaşamaktadır. Bu süreç, öbür alanlara –o arada özellikle sanat alanlarına– olduğu gibi, müziğe de yansımaktadır, müziği de kapsamaktadır (Uçan, 1997).

Günümüz Türkiye’inde müzik türleri, geleneksel müziklerimizin yanında yığın müziği olarak da adlandırılan iki kola ayrılmaktadır. Genel olarak bu şekilde beliren müzik türleri, kendi içerisinde de kollara ayrılmaktadır. Ülkemizde özellikle son yıllarda, hemen her müzik türünün devlet tarafından yasak ve sansürden arındırmak suretiyle desteklendiğini görmekteyiz. Toplumsal yapılaşma gereği müzik türü tercihleri farklılık gösterse de müzikal hoşgörü, uzlaşma ve sentez arayışları gittikçe yaygınlaşmaktadır. Tek bir müzik türü dinleyerek yaşamak yerine, birden fazla türe yönelik yaşamın tercih edilmeye başlanmasında kültürler arası etkileşim, küreselleşme ve kitle iletişimin büyük etkisi bulunmaktadır.

Ortaya çıkan bu durum, ülkemizde hemen her müzik türünün birbiriyle yaklaşmasını, birbiriyle iç içe olmasını ve birbirinden etkilenmesini sağlamaktadır. Özellikle geleneksel müziklerimizin diğer müzik türleriyle olan alış verişinde toplumlar arası kültürel iletişimin, etkileşimin, değişen ve gelişen toplumsal yapıların önemli yeri bulunmaktadır. Türk toplum yapısının yaşadığı değişim ve gelişim süreçleri geleneksel müziklerimizi de etkilemiş, sonuçta geleneksel müziklerimiz de popüler kültürlerle yakınlaşmaya ve değişen şartlara ayak uydurmaya başlamıştır. Bu açıdan bakıldığında toplumsal yapımızın, sanatsal ve kültürel anlamda bir çok yeniliği, sentezi ve arayışı içerisinde barındırabilen yapısıyla geniş bir yelpazeye sahip olduğu görülebilmektedir.

Geleneksel Türk Halk Müziği

Geleneksel müzik düşüncesi tüm dünyada genel olarak halk müziği ile bir arada düşünülen, halk müziği ile özdeşleşmiş bir yapıya sahiptir. Hemen her

ülkenin halk müzikleri, her yerel müziğin taşıdığı temel özellikleri taşımakta, kulaktan kulağa kuşaktan kuşağa iletilerek günümüze gelmektedir. Halk müziğinin genel özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir:

1. *Süreklilik* (yüzyıllar boyunca yaşaması).
2. *Değişim* (kuşaktan kuşağa aktarılması nedeniyle sözlerin ve melodilerin değişmesi).
3. *Gelenekselleşme* (halk tarafından genel kabul görerek yerleşmesi).

Halk müziğinin yukarıda belirtilen temel özelliklerinden bazı sonuçlar çıkarmak mümkündür. Halk müziğinin kaynağı yada bestecisi çoğu zaman bilinmemektedir dolayısıyla halk şarkıları anonimdir. Halk müziği ezgilerinin oluşumunda kasaba ve kırsal kesimin yapısının ve yaşayışının etkileri oldukça belirgindir. Dünyanın hemen her bölgesinde yaşayan halk şarkıları, kent yaşayışı, kent şartları ve en önemlisi kent kültürünün dışında üretilmiştir. Bu müziğin icrasının ve onun icrası eşliğinde yapılan dansların, söylenen sözlerin, anlatılan hikâyelerin, kırsal kesim insanının yaşamında kendine özgü yeri bulunmakta, kendine özgü anlam ve amaçlar içermektedir.

Dolayısıyla Türk Halk Müziği ülkemiz insanının yüzyıllardan beri kendi yöresel çalgı ve şivesiyle seslendirerek üzüntüsünü ve sevincini paylaşarak ürettiği, onunla can bulduğu müzik çeşidimizdir. Halk şarkılarımıza bizde “türkü” denir. Türküler melodi ve ritim yönünden incelik, derinlik ve canlılık içerir. Bizim halk müziğimiz de kırsal kökenlidir ve doğal olarak anonimdir. Kulaktan kulağa, kuşaktan kuşağa iletilen ve tarih içinden süzülerek gelen zengin bir geleneğin ürünüdür (Nacakçı, Canbay, 2004).

Geleneksel Türk Halk Müziğimiz Türk toplumunda geçmişten günümüze geçerliliğini korumuş köklü bir müzik türüdür. Türk toplumu, geçmişte olduğu gibi günümüzde de kendi geleneksel kültürünü yaşamak ve yaşatmak için Türk Halk Müziğine başvurmaktadır. Günümüz Türk toplumunda Türk Halk Müziği, gösterdiği yöresel farklılıklarla bölgesel açıdan birbirinden değişik özellikleri içerisinde barındıran toplum gruplarıyla özdeşleşmektedir. Köklü geleneksel değerlerine bağlı olan Türk toplumu, Türk Halk Müziği’nin anlattığı konuların ve olayların temelinde yer almakta ve onlarla bütünleşmiş bir yapı ortaya koymaktadır.

Toplum yapısı açısından değerlendirildiğinde Türk Halk Müziği’nin, genellikle kırsal kesim insanının ya da şehirde yaşayan orta ve alt sınıfın tercih ettiği bir müzik türü olduğu ifade edilmektedir. Fakat türküler, genel tercih itibarıyla köy insanı, işçi, memur, esnaf vb. sınıfların müziği olarak görülse de halkın büyük bir kesiminin çoğu zaman bulunduğu ortama, gruba ya da ruh hâline göre dinlediği, çaldığı, söylediği, yaşadığı bir müzik türüdür.

Türk Halk Müziği, başlangıcından itibaren Türk toplumunun yaşadığı toplumsal ve kültürel olaylar neticesinde üretilip şekillendirilerek günümüze

gelmiştir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Türküler, toplumun kendini ifade etmede, duygularını dile getirmede ihtiyaç duyduğu olgulardan biridir. Gurbet, ayrılık, sıla hasreti, doğum, ölüm, düğün, yiğitlik, sevgi gibi toplumsal hadiseleri konu alan Türkülerde kendine has bir duygusallık, sadelik ve içtenlik bulunmaktadır. Bunların yanında Türk Halk Müziği'nde bölgesel ve bu bölgelerin yansıttığı kültürel farklılıkları da bulmak mümkündür. Farklı bölgelerin yaşayış, kültürel, toplumsal ve sosyolojik yapıları Türk Halk Müziğinin özelliklerine yansımış, birbirinden ayrı tavır ve biçimler oluşmuştur. Toplum yapımızın içerisinde önemli yeri olan bölgesel kültür farkları, Türkülerin bölgelere göre ayrı özellikler taşımasındaki en büyük sebeplerdendir.

Bu müziğin kökleşerek gelişmesinde ve yayılmasında, halk ozanlığı geleneğinin büyük bir katkısı vardır. 20. yüzyılın ilk yarısında da bu gelenek sürmüştür. Ancak sosyal yapının değişmesi, köyden kente göçler, iletişim araçlarının hızlı gelişimi, geleneksel toplum biçiminden yeni toplum biçimlerine geçiş vb. etkiler, bu geleneği etkilemiştir. Türk toplumunun yaşamına damgasını vurmuş ve toplumsal yaşama yön vermiş günlük, sosyal, ekonomik, kültürel ve tarihsel olaylar başta olmak üzere, çeşitli gelenek, görenek, inançlar ve benzeri olguları konu edinmesi açısından, Türk Halk Müziği kültürümüzün önemli yapı taşlarındandır.

Türk Halk Müziği Türk insanının genel toplumsal yapısını yansıtanın yanında, toplumun olaylara gösterdiği tepkileri, olaylara bakış açısını ve kültürel yapısı içerisinde ortaya koyduğu değerlendirmeleri de kapsamaktadır. Türk insanının yaşam şekli, âdetleri, gelenekleri, görenekleri, aile yapısı, hayatı, kısacası hemen her özelliği bu müziğin içerisinde anlatılmaktadır. Önceleri kırsal kesimde, günümüzde de ülkenin her yerinde varlığını sürdürme şansı bulan Türk Halk Müziği, ülke insanının yaşadığı tüm duygularını, kimliğini ve kişiliğini ortaya koyduğu temel müzik türlerinden biri olma özelliğini korumaktadır. Türk halkının ve Türk toplumsal yapısının birçok özelliğini içerisinde bulabildiğimiz Türk Halk Müziği'nin, toplum yapısının yaşadığı değişim ve gelişimden hem olumlu hem de olumsuz yönden etkilendiği görülmektedir.

Günümüzde hızlı nüfus artışı, kentleşme, göç gibi unsurlar Türk Halk Müziğinin şehir ortamında da kırsal kesimdeki kadar etkin bir hâl almasını sağlayan unsurların başında gelmektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren meydana gelen toplumsal gelişmeler, Türk Halk Müziği'nin eskiye oranla daha geniş kitlelere yayılmasını sağlamıştır. Bu gelişmede değişen çağın getirdiği olanaklar, kitle iletişiminin ve teknolojinin ilerlemesinin de payı büyüktür. Göç, nüfus artışı, iletişim vb. gelişmeler sebebiyle oluşan bu ilgi neticesinde artan ihtiyaçlara paralel olarak, Türk Halk Müziği'nin geniş kitlelere ulaşmasını ve halkın ihtiyaçlarını karşılayabilmesini sağlayacak korolar, topluluklar ve okullar açılmıştır. Açılan bu kurum ve kuruluşlar, halkın her kesiminin ihtiyacını karşılayabilmesi düşüncesi açısından bakıldığında önemli bir yere sahiptirler.

Fakat günümüzün değişen toplumsal yapısına paralel olarak meydana gelen ekonomik gelişmeler, tüm bu kurum ve kuruluşların çalışmalarına da yansımaktadır. Gerek değişen ekonomik değerler, gerekse bu ekonomik değerlerin bozulmasıyla farklılaşan günümüz müzik piyasası ticari Halk Müziği'ni ön plana atmakta, bu durum ise kurum ve kuruluşların misyonunu olumsuz etkilemektedir.

Cumhuriyet'in ilanından itibaren gelişen toplumsal yapımız, kendi içerisinde bir çokseslilik meydana getirmiştir. Modernleşme ve batılılaşma düşüncelerinin de etkisiyle geleneksel müziklerimizde çokseslilik denemeleri artmaya başlamıştır. Nüfus artışına paralel olarak gelişen toplumsal çokseslilik, yenilik arayışları ve çağdaşlaşma ile başlayan armonizasyon denemelerinin gittikçe gelişerek devam ettiğini göstermektedir. Başlangıçta batı armonisi temel alınarak yapılan çalışmalar, zamanla Halk Müziği'nin kendi yapısından yola çıkılarak yapılmaya başlanmıştır. Her müzik türünde olduğu gibi, Türk Halk Müziği'nde de gelişen ve değişen toplumsal, kültürel, ekonomik, sosyolojik yapılar, teknolojinin ve iletişimin de etkisiyle çeşitli değişimler, gelişmeler, sentez arayışları ve yenilikler getirmiştir. Ortaya atılan tüm yeni çalışmaların ve arayışların temelinde de ülkemizin toplumsal ve kültürel yapısı ve ihtiyaçları yatmaktadır. Toplumsal olarak değerlendirildiğinde Türkiye'de varlığını sürdürmekte olan müzik türleri içerisinde Halk Müziği, konu alınan toplumsal yapıyı ve değerleri en belirgin yansıtan müzik türlerinin başında yer almaktadır. Gerek toplumun içerisinden doğmuş olması, gerek toplumun yaşadığı olaylar neticesinde şekillenmiş ve yaratılmış olması, gerekse taşıdığı özellikler sebebiyle Türk toplum yapısını iyi yansıtmaması, Türk Halk Müziği'nin ülkemiz müzikleri içerisinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Geleneksel Türk Sanat Müziği

Daha çok Osmanlı Sarayında yaşamış ve yaşatılmış, Cumhuriyet Türkiye'si ile birlikte tüm ülke insanımıza mal olmuş, en önemli özelliği olan teksesliliğinin yanında, son yıllarda çoksesli örneklerine de tanık olduğumuz müzik türümüzdür. 70'li yıllara kadar Geleneksel Türk Sanat Müziği'nin önemli bir dinleyici kitlesine sahip olduğunu ve Geleneksel Türk Halk Müziği kadar popüler olduğu görülür (Yurga, 2002).

Türklerin yerleşik hayata geçmeleri ile birlikte çeşitli toplumsal sınıflar ortaya çıkmıştır. Oluşan yeni toplumsal sınıfların neticesinde köy, kasaba, kent müzikleri gibi müzikler meydana gelmiş, halk müziği ve sanat müziği kavramları filizlenmeye başlamıştır. İslamiyet'in kabul edilmesiyle Türk Sanat Müziğinde de çeşitli gelişmelerin ve yeni kolların/türlerin (camî müziği, tekke müziği vb.) kendini gösterdiği görülmektedir. Türk Sanat Müziği özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde teknik açıdan ilerleme kaydetmiş, gerek repertuar, gerek makamsal, gerek seslendirme, gerekse form yönünden 16. yüzyıldan itibaren yükselişe geçmiştir.

Türk Halk Müziği'nde olduğu gibi Türk Sanat Müziği'nde de din, sevgi, aşk, savaş, devlet, gibi kültürel ve toplumsal olay ya da değerler üzerine eserler verilmiştir. Bunların yanında Türk Sanat Müziği, geçmişten bugüne birçok kültürü etkilediği gibi birçok kültürden de etkilenmiş, toplumsal ve kültürel bir alış veriş odağı olmuştur. Gelişen dünyaya paralel olarak bu etkileşim, günümüzde de kendini göstermektedir. Teknoloji ve iletişimin ilerlemesiyle birlikte yabancı kaynaklı müziklerin geleneksel temalarımızı kullandığı, yabancı kaynaklı armonik öğelerin de geleneksel müziklerimizde kullanıldığı görülebilmektedir. Bu etkileşimde ülkemiz toplumsal yapısının, yabancı kültürlerle iletişimin gelişmesine bağlı gösterdiği yakınlaşma ve paylaşım önemli yer tutmaktadır. Türk toplum yapısı hem kendi öğeleri ile diğer toplumları etkilemekte hem de küreselleşme olgusunun getirdiği ilişkiler sayesinde diğer toplumlardan etkilenmektedir. Bu karşılıklı ilişkiler, iletişim, paylaşım, yakınlaşma, alış veriş vb. unsurlar geleneksel müziklerimize de yansımakta ve karşılıklı etkileşimin seviyesini arttırmaktadır.

Geleneksel Türk Sanat Müziğimiz Osmanlı döneminde daha çok üst tabakanın, saray ve etrafının tercih ettiği, bestelediği ve icra ettiği bir müzik türü iken, cumhuriyet sonrası gelişen ve değişen toplumsal yapıya bağlı olarak hemen her sınıfın dinlediği, tanıdığı ve kendine yakın bulabildiği bir müzik türü olmuştur. Farklı toplumsal sınıfların kendilerine göre belli ortamlarda tercih etmeye başladığı Türk Sanat Müziği, zamanla kurumsallaşma ve okullaşma yolunda da ilerleyerek bilimsel ve eğitimsel açıdan Osmanlı dönemine göre çok daha hızlı ilerleme kaydetmiştir. Göç ve nüfus artışına bağlı hızlı kentleşme, toplumun Türk Sanat Müziği izleme, dinleme ve öğrenme isteklerinin artmasındaki en önemli etkenlerdendir. Dolayısıyla kentleşme ve artan taleplere eş zamanlı kurulmaya başlanan kurumların, her kesimin sanatsal ve kültürel ihtiyaçlarını belli oranda karşılamaya çalıştığı söylenilebilir.

Türk Sanat Müziği'nde ve Türk Halk Müziği'nde devlet eliyle kurulan bu kuruluşların tam anlamıyla yeterli olamadığı noktalarda, Türk toplumunun sanatsal ve kültürel anlamda yaratıcı ve katılımcı özelliği ortaya çıkmaktadır. Bu özellik, halkın kendi geleneksel kültürünü toplum içerisinde gönüllü olarak yaşatmaya dönük kurulan amatör Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği derneklerinin oluşmasını sağlamaktadır. Günümüzde de canlılığını sürdüren bu gönüllü amatör müzik derneklerinin geçmişi de oldukça eskidir. Geleneksel kültürlerin yaşatılmasında önemli pay sahibi olan dernekler, aynı zamanda sanatsal ve kültürel alanda çok ciddi bir toplumsal dayanışma örneği göstermektedir. Halkın kendi içerisinde meydana getirdiği müzik dernekleri, toplumun müziksel ihtiyaçlarını karşılamakta devlet kuruluşları ile birlikte önemli bir görev üstlenmektedir. Amatör derneklerin taşıdığı görevlerin en önemlileri arasında, toplumsal sınıflar arası iletişimin sağlanması ve bölgesel anlamda müziğin daha geniş kitlelere yayılmasında üstlendikleri roller yer

almaktadır. Ayrıca dernekler toplumda, grup çalışması, toplu faaliyet, birlik ve beraberlik gibi özellikleri de ortaya çıkaran bir yapıya sahiptir.

Toplumsal yapı içerisinde en önemli yere sahip olan toplumsal sınıfların her birinin yetiştiği ve geliştiği yer itibarıyla farklı temellere sahip olması, bu sınıfların müzik zevklerinin de birbirinden farklılık göstermesini sağlamaktadır. Günümüzde her oluşumun kendi kişisel zevklerini taşıması, yaşanan ekonomik ve siyasal gelişmelerin bireysel eğilimleri arttırması gibi sebeplerle ortaya farklı eğilimler ve farklı çalışmalar çıkmaktadır. Kişilerin yada toplumsal tabakaların bu bireysel yada grupsal eğilimlerinin oluşmasında yetiştikleri aile türü, aldıkları eğitim, geldikleri kültürel altyapı, ekonomik durumları, toplumsal statüleri, meslekleri, değer yargıları, yaşam biçimleri, yaşadıkları iletişim ve etkileşim gibi sebepler etkili olmaktadır. Bu sebeplere bağlı olarak Türk Sanat Müziği'nde ortaya koyulan eserler ve yapılan bütün kurumsal yada bireysel çalışmalar her toplumsal sınıfta farklı bir etki yaratmakta, farklı yansımalar göstermektedir.

Günümüzde gelişen ve değişen toplumsal yapıların, ülkemiz insanının sanata ayıracak zamanını kısıtlaması ve beğenilerin değişimi, bestecilerin büyük formları bırakıp III. Selim zamanından beri işlenen/geliştirilen şarkı formunu ve diğer küçük eser formlarını kullanmalarını sağlamıştır. Besteciler halka daha yakın eserler vermeye, eserlerinde duygusal içtenliğe ve yüceliğe, millî ve geleneksel özellikler taşıyan eserlere yönelmeye başlamışlardır. Toplumsal yapımızın yaşadığı değişim süreci, bestecileri etkilediği gibi geleneksel müziklerimizi topluma sunan devlet ve gönüllü kuruluşları da etkilemiş, bu kurumlar da daha anlaşılır formlara yönelmişlerdir. Yapılan çalışmalarda sentez arayışları biraz daha artmış, eserler daha kolay anlaşılır bir hâl almaya başlamıştır.

Türk Sanat Müziği'nde daha yalın formlar, daha basit anlatımlar kullanılmasında, toplumun kolay anlaşılır ifadeleri ve söyleyişleri kapsayan günlük bir yaşam tarzı sürdürmeye başlaması etkili olmaktadır. Gerek ekonomik, gerekse siyasal sebepler neticesinde tüketim oranının arttığı insan topluluklarında, sanatsal anlamda da kolay anlaşılır basit unsurlara doğru eğilim artmaktadır. Dolayısıyla değişen bu nitelikler çerçevesinde ortaya atılan akılda kalıcı, basit ezgi ve temalar bestecilerin en çok tercih ettiği kalıplar arasında yer almaktadır. Günümüz Türk toplumunda ekonomik değerler kolay ve hızlı kazanç kavramını pekiştirmektedir. Bu pekiştirme, ticari müzik ortamında popüler müzikleri ön plana çıkarmış, geleneksel müziklerimizi ikinci plana atmıştır. Toplumun çeşitli sebeplerle sanatsal seçicilik ve belirleyicilik noktasında yeterince etkili olamaması, yapılan tercihlerin ve çalışmaların da tamamen ticari anlayışa yönelmesine fırsat vermektedir. Bütün bu belirleyici, etkileyici ve yönlendirici sebepler neticesinde Türk Sanat Müziği'nde de çok çeşitli arayışlar ve sentezler denenmeye başlamıştır.

20. yüzyılda etkisini arttıran Batılılaşma ve çağdaşlaşma hareketleri Türk Halk Müziği'nde olduğu gibi Türk Sanat Müziğinde de etkilerini göstermiştir. Geçmişten günümüze süregelen bu etkileşim, enstrüman kullanımına yansımış, Türk Sanat Müziği'nde kullanılan geleneksel sazların yanında batı sazlarının çeşitli şekillerde kullanımı da artmaya başlamıştır. Türk Sanat Müziği'nin kendi geleneksel tek sesli icrasının yanında çok seslilik denemeleri de yapılmaktadır. Özellikle Cumhuriyet dönemi çağdaş Türk bestecileri tarafından denemeleri yapılan çoks sesli eserler, Türk Sanat Müziği'nin de Türk Halk Müziği'nin de çağdaşlaşması ve tanıtımı açısından önemli izler bırakmıştır. Gerek Batı armonisi temel alınarak, gerekse çağdaş denemelerde olduğu gibi Türk Müziği'nin kendi yapısı temel alınarak yapılan çoks seslilik çalışmaları, Türk Müziği'ne önemli bir ivme kazandırmıştır. Günümüz Türk toplumunun göç, nüfus artışı, kentleşme gibi toplumsal sebeplerle büyüyerek kendi içerisinde bir çoks seslilik oluşturmaya, müziğimizdeki çoks seslilik arayışlarının temel taşlarından biridir.

Genel olarak bakıldığında çağdaşlaşma sürecinin geçiş dönemine ait çalışmalarda geleneksel müziklerimizin, karşılıklı etkileşim esasına dayalı bir yapıda olduğunu görmek mümkündür. Fakat bu iletişimde geleneksel müziklerimizin daha çok alıcı taraf olduğu, batı kültüründen kimi zaman birebir, kimi zaman sentez yoluyla etkilendiği görülmektedir. Özellikle batılı ülkelerin, teknolojik imkânları sayesinde gösterdiği ilerleme neticesinde geliştirdiği çalgıların geleneksel müziklerimizde kullanılması, bu etkileşimin önemli bir göstergesidir. Karşılıklı etkileşimde doğru bilgilenilmemesi, bu etkileşimin tek yönlü olmasında etken olmuştur. Bu sebeple geleneksel müziklerimiz bir dönem dışlanmış, gelişmelere ayak uydurmakta zorlanmıştır.

Günümüze değin toplumsal yapımız içerisinde Batılılaşma/çağdaşlaşma düşüncesinin yerini doğru belirleyememesi, bu döneme kadar yapılan çalışmaların amacına ulaşmasını da olumsuz etkilemiştir. Kültürel sentez arayışları içerisinde yapılan yönlendirici doğru çalışmalar da günümüz düşünce yapısı içerisinde anlaşılmaya başlanmış, yeni birçok çalışmaya ışık tutabilmiştir. Özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan Türk Müziği-Batı Müziği tartışmaları, eksik anlayışın ve eksik ya da maksatlı bilgilenmenin neticesinde ortaya çıkmış ve çelişiklere yol açmıştır. Son dönemlerde gelişen teknoloji, küreselleşme, kitle iletişimin artması ve toplumsal gelişmeler neticesinde farklılaşan düşünce yapıları ve bakış açıları sayesinde geleneksel müziklerimiz, gereksiz çatışmalardan sıyrılmaya ve kendini geliştirmeye başlamıştır.

Cumhuriyet Dönemi'yle birlikte oluşmağa başlayan Çağdaş Türk Müziği de, yine geçiş dönemi koşullarının belirleyici etkileri nedeniyle çağdaş ulusal bir müzik kurumlaşmasının yurt çapında henüz gerçekleştirilmemiş olması, bu kapsam içindeki bestecilerin ve eserlerin azlığı, bunların topluma etkinlikle sunulamayışı, kimi eserlerin geleneksel duyarlığa yeterince seslenemeyişi vb. nedenlerle, henüz halkımızın çoğunluğunca benimsenir olamamıştır (Sun, 2003).

SONUÇ

Her toplumsal yapı geçmişten günümüze uzanan bir süreçte şekillenir. Diğer bir ifadeyle, her toplumun belli bir zaman diliminde içinde bulunduğu yapı, o toplumun geçmişten miras kalan siyasal, ekonomik, kültürel vb. birikimlerinin bir bileşimi olarak ortaya çıkar. Buradan hareketle, toplumsal yapının temel öğelerinin de bu mirastan etkilendiği söylenilebilir (Gökçe, 1996).

Her toplum yapısında olduğu gibi Türk Toplum Yapısında da kendine özgü özellikler bulunmaktadır. Toplumsal yapımızın temel ve özel nitelikleri, ülke halkının yaşayışında, günlük hayatında, meslek yaşamında, sanatsal ve kültürel tercilerinde ve yaşamının her noktasında belirleyici bir yapıya sahiptir. Geçmişten günümüze sosyo-kültürel ve toplumsal yapımız incelendiğinde, meydana gelen tüm gelişmelerin dayandığı temel bazı sebepler ortaya çıkmaktadır.

19. yüzyıl sonlarından itibaren başlayan kültürel, sosyal ve toplumsal değişim süreci, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte günümüze kadar süregelmiştir. Batılılaşma ya da modernleşme olarak da tanımlanan bu süreç, geleneksel bazı öğelerde farklılaşmalar yaratmaktadır. Bununla birlikte sosyal ve kültürel açıdan yeni alışkanlıklar, farklı eğilimler ve farklı tutumlar geliştirilmektedir. Yaşanan hızlı değişim süreci sebebiyle Türk Toplumunu, özünden kopmamakla birlikte yeni kültürel ve sanatsal yapılara yönelmekte ve sürekli bir gelişim göstermektedir.

Ortaya çıkan bu geçiş döneminde toplumsal yapı, hem dış etkenler, hem de kendi iç yapısında yaşadığı değişim neticesinde bir farklılaşma içerisindedir. Dolayısıyla yeni düşünüş, değer yargıları, yaşayış ve görüş farklılıkları eski yapısal özelliklerle birleştirilmektedir. Türk Toplum Yapısı'nın kimi zaman dengeli, kimi zaman dengesiz bir yapı içerisinde yaşadığı değişim süreci, toplumun her tabakasında farklı yansımalar gösterebilmektedir. Bu farklılık genelde her kesimin yaşadığı bölgeye, geçmişten aldığı birikime, iş-meslek grubuna, yaşam felsefesine ve buna benzer sebeplere bağlıdır. Yaşanan toplumsal değişimin kültürel ve sanatsal tesirinin yüksek olması, diğer unsurlara olduğu gibi geleneksel müziklerimize de yansımıştır. Geleneksel müziklerimiz üzerindeki bu etki iç göç, hızlı kentleşme, nüfus artışı, gündelik yaşama düşüncesi gibi toplumsal etmenler ve ulaşım olanaklarının artması, kitle iletişiminin gelişmesi gibi teknolojik etmenlerin sayesinde olumlu ve olumsuz yönde gittikçe artmaktadır.

Türk Millî Kültürü yakın zamanlara kadar herhangi bir resmî desteğe sahip bulunmadığı, bütün değişimler kendi aleyhine cereyan ettiği hâlde, olağanüstü bir canlılıkla ayakta kalmayı başarmıştır. Bu arada zayıflayan, gerileyen, belki kaybolmaya yüz tutan unsurlara da rastlanabilir. Böyle bir tabiat laboratuvarı, milli kültür davasını ilmi temellere oturtmak isteyenler için bulunmaz bir fırsattır. Böylece kültürün zayıf ve kuvvetli, sert ve yumuşak noktalarının tespit

edilmesi ve gerekli görülen değişmelerin nasıl mümkün olabileceğinin görülmesi oldukça kolaylaşır. Mesela Türk Müziği, en şiddetli bastırma tedbirlerine rağmen ayakta kalmış, üstelik kendini geliştirmiş ve yenilemiş bulunuyor. Birçok el sanatları bugün tekrar aranır hâle gelmiş, vaktiyle onları ihmal edenlerin çok büyük hatalar işledikleri kanaati yerleşmiştir (Güngör, 2004).

Günümüz Türkiye'si'nde toplumsal değişimi etkileyen en belirgin unsurlardan biri olan kitle iletişimi, yaşanmakta olan geçiş döneminde ticarî müzik kavramını da beraberinde getirmekte, müziklerimiz ticarileşmekte, endüstrileşmekte ve sektörleşmektedir. Yaşanan farklılaşma süreci içerisinde geleneksel müziklerimizin ticarileşme olgusunu içine sindirmekte zorlanması, geniş kitlelere yayılmasında dezavantaj olmuştur. Yeni dönemde yapılan yerinde çalışmaların haricinde, müziklerimizin popülaritesini arttırmada kullanılan bazı ticari yöntemlerin fayda sağlamadığı da görülmüştür. Her geleneksel konuda olduğu gibi müziklerimizde de çözüm, bundan önce de denemeleri bulunan ve gittikçe hızlanan kendi yapısından türetilecek uygulamalara bağlıdır.

Türk müzik kültüründe öteden beri güçlü bir ulusallaşma, evrenselleşme ve küreselleşme eğilimi vardır. Çünkü öteden beri Türk toplumunun ve Türk müzik kültürünün kendisi bir evrendir. Bu evren içerisinde çok geniş bir alana yayılan çok çeşitli Türk boy, oymak ve budunları ile çok çeşitli Türk halklarının müzik kültürleri yer alır. Günümüz Türk müzik kültürü, modernleşme anlamında yaklaşık iki yüz yıldan, demokratikleşme anlamında ise yaklaşık yüzyirmibeş yıldan bu yana adım adım sağlanan belli bir siyasal oluşum, gelişim, değişim ve dönüşümlerle ilintili veya bağlantılı olarak, kendine özgü çok yönlü, çok boyutlu ve çok katmanlı bir demokratik, laik, serbest, özgürlükçü müzik kültürü olma niteliğini kazanmıştır (Uçan, 2000).

Türk toplum yapısı, kültürel zenginliğimizin tüm öğelerini barındıran ve iç dinamikleri ile kültürel yaşantımıza yön veren bir yapıdır. Kendi içerisinde farklı gelişmiş özellikleri bulunduran toplumsal yapımız, yaşadığı değişim süreci ile geleneksel müziklerimizin gelişimi üzerinde önemli ve belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle geleneksel müziklerimizin meydana gelişi, gelişimi, geçirdiği evreler ve bugünkü durumu değerlendirilirken, toplumsal ve kültürel yapımız göz önünde tutulmalıdır. Ülkemizin siyasal, ekonomik, kültürel olaylarına ve gelişmelerine yön veren toplumsal yapımız, Türk müzik yaşantısına ve gelişmelerine de yön vermekte ve bu sebeple geleneksel müziklerimiz açısından büyük önem arz etmektedir. Kısacası ülkemizde süregelen ve geçmiş her olguda olduğu gibi geleneksel müziklerimizde de oluşum, gelişim, üretim, farklılaşma, problemler ve çözümleri gibi hususlar Türk toplum yapısında gizlidir.

KAYNAKÇA

Bostancı, N. (22.06.2004). “Etnik Milliyetçiliğin Karmaşık Dünyası”, **Zaman Gazetesi**, 15.

Gökçe, B. (1987), **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar**, Ankara, Savaş Yayınevi.

Güngör, E. “Yabancı Kültürler Karşısında Millî Kültür”, <http://www.members.lycos.co.uk/turkfederasyonu/modules.php?name=Sections&op=viewarticle&artid=18> sitesinden 25.06.2005 tarihinde alınmıştır.

İlyasoğlu, E. (1999). **Zaman İçinde Müzik**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Kaygısız, M. (2002). **Türklerde Müzik**, İstanbul, Kaynak Yayınları.

Kongar, E. (1999). 21. Yüzyılda Türkiye-2000’li Yıllarda Türk Toplum Yapısı, **İstanbul, Remzi Kitapevi**.

Mimaroglu, İ. (1995). **Müzik Tarihi**, İstanbul, Varlık Yayınları A.Ş.

Nacakçı, Z. Canbay, A. (2004). **Türk Toplum Tabakalarının Dayandığı Değer Yargıları ile Türkiye’deki Müzik Türlerinin Ortaya Çıkışının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Boyutunun Türk Müzik Eğitime Yansımaları**, Yayınlanmamış Doktora Çalışması, Ankara, Gazi Üniversitesi.

Özalp, N. (2002). **Türk Musikisi Tarihi I**, İstanbul, MEB yayınları.

Say, A. (1992). **Müzik Ansiklopedisi**, Ankara, Başkent Yayınevi.

Say, A. (1995). **Müzik Tarihi**, Ankara, Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Sencer, M. (1982). **Osmanlı Toplum Yapısı**, İstanbul, Erenler Matbaası.

Sun, M. “Türk Toplumunun Müzik Sorunlarının Çözümünde Temel Görüş Ne Olmalıdır?”, <http://www.turkuler.com/yazi/turktoplumunun.asp> sitesinden 09.01.2004 tarihinde alınmıştır.

Türkdoğan O. (2002). **Osmanlıdan Günümüze Türk Toplum Yapısı**, İstanbul, Çamlıca Yayınları.

Türkdoğan O. (1997). **Etnik Sosyoloji – Türk Etnik Sosyolojisi**, İstanbul, Timaş Yayınları.

Uçan, A. (1997). **İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi**. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Uçan, A. (2000). **Geçmişten Günümüze Günümüzden Geleceğe Türk Müzik Kültürü**, Ankara, Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Yasa, İ. (1973). **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları**, Ankara, TODİE Yayınları.